

Alkalmi vétel.

30 kr. Egy eredeti japán zárható legyező, melynek sajátos elegans kialakítása tanúsodik valóságáról, ezüstszalag fölműve az Euroban készültet. Egy „Philadelfia” elegáns nyári **1 forint.** Kelme trükkök, könyvek, szép és tartalmasabb a szakmáknak. Megrendelésnél a fejbőség merete kéri. Csomagolási 25 kr.

1 ft. 80 kr. Egy fashionablen napernyő.

85 kr., 1 ft. 20 és 1 ft. 40 kr. dar. hja a jelenleg kedvelt és divatos illatos badi meggyfa szobafotóknak.

Egy Manilla összetételű nyári szivar, tárcza, szinte ilyen elgátrósnak 35 kr.

85 kr. Egy zsebhoriz. gyufatartó, szőben gyújtó kancsók.

85 kr. Egy sárca, kantárből készült szilárd pindósz.

35 kr. Egy összehajtható zsebell bőr ivó pohár.

8, 10, 12, 18, 20, 25, 35, 45, 60, 70 kr., 1 ft. és 1 ft. 30 kr. darabja 1/2, 2/3 átméretű szürke és színes rugany-fabóknak.

ft 7.50 8. — 8.80 9.50 10.50

egy 38 42 46 50 54" hosszú, bő, fekete vízmentes rugany-esőöltöny, mindeket oldalon hordható, barna bővelű nyakkal és fejfővel ellátva.

50 kr. Egy új párisi trükményű ömörkötő üveg fogó-horizék nagy mennyiségű felek biztos, nem udorító f. gashor. Csomagolás 20 kr. Ajánlják

KERTÉSZ és EISERT
Budapest, Dorotty-utca 2. sz.
Irásbeli megbízások gyorsan. Nagy árjegyzékünk kívánatra ingyen.

A „Franklin-Társulat” magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, IV. egyetem-utca 4-ik sz.) megjelent és minden könyvtárunknál kapható:

Egy

honvéd-köztüzér élete

1848-49-ben.

Történelmi életrajz.

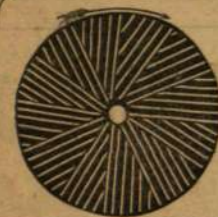
Ára füze 1 ft 40 kr.

RESŐ ENSEL SÁNDOR.

Az esküdtsek Magyarországon.

Kézikönyv.

(XVI, 212 lap, 8-rét.) Füze 1 ft 50 kr.

A sárospataki kovamalomkövek

a legjobb malomkövek a világon,

mert laposörlésben, roz- és kukoricaörlésben és darálásban

még a legjobb francia köveket is felülmúlják,

a mit számtalan bizonyítványok által bebizonyíthatok. Miatán artáskor többnyire nagyon el vagyok halmozva megrendelésekkel, úgy hogy akkor ezeket többnyire csak 3-4 hónap alatt feloldozhatom, úgy kérem a nagyon tisztelt közönséget, a megrendeléseket minél előbb megtenni, mert még most abban a helyzetben vagyok, ezeknek pontosan megfelelni.

Megrendelések elfogadhatnak:

- 1) Magában a sárospataki kovamalomkö-gyárban Sárospatakon (posta, vasúti és távvidai állomás)
- 2) Budapesten **GEITNER & RAUSCH** uraknál a főraktárban.
- 3) Aradon **J. Eckel** gépgyáros urnál. 739 (9-12)
- 4) Szegeden **Pálffy** testvérek gépgyáros uraknál.
- 5) Temesvárott **Grünbaum Lajos** urnál, gépraktárában, és még több raktáraimban, valamint magammal is.

Mogyorós, u. p. Nyerges-Ujjal.

Brzorád J. Rezső.

BUDAPESTI KALAUZ.

ÁSVÁNYVIZ-KÉSZÜLÉKEK ÉS SIPHONOK.

Milbacher L. és Wagner Budapest, Buda, kécsa-utca 291. elvállalnak szikvígyárak számára teljes berendezéseket, a legújanyos föltételek mellett.

BANK-ÉS VÁLTÓ-LEVELEK

Watz Holzwart és Schubert, Pest, IV. Diana-fürdő, mindenféle részvények, állampapírok és sorjegyek bevásárlása és átadása. Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesítettek.

DISZMŰ GYÁRI ÁRU RAKTÁRAK.

Marton Alajos, váci-utca, nemzeti-szállóudával szemközti. Legnagyobb raktár bronz-, bőr- és porcellán-diszmu-újdonságokból, a hol az ület átadására verőköz kivül vendégek is szivesen fogadhatnak.

ILLATZERÁRUK.

Vértessé Sándor, m. kir. udvari illat-zerár, Kristóf-tér 1-és szám alatt Pest.

ten. Gaszagon felszerelt illatraktár, mindennemű angol és francia illatszerek, ugyasint nagy választékban bel-és külföldi toiletté-cikkiek.

ORVOSOK.

Dr. Eiber V. Budapest, József-utca 86. számú házában, rendel 2-4 óra-kor; ugyanott kapható: Nemi élet veszedélye! c. műve 1 forint, postával: 1 ft 10 kr. (Lásd a „Politikai Újdonságok”-ban hirdetésnyit).

A házbér napja

rám nézve megaszt

■ a borzalom napja ■

lenni, a mióta **ORLIČE RUDOLF**, menyiség-tárnár, Berlin, Fühelstrasse 125, egy játéktulaj-tása folyán a lotteridában

nagy ternót nyertem, s ezáltal azo helyzetbe jövök, hogy gond-néküli életet folytathatok.

Prága. Kubacsek József.

Dr. Handler Mór, orvos és sebészudor

szülész és szemész. Rendel naponként: délelőtt 10 órától 1-ig, délután 3 órától 5-ig és este 7 órától 8-ig. — Lakik: Post, belváros, Király-utca 2. sz. kinyit-és vá-rosház-utca-szárán (Rottenbiller-féle ház-ban) 1-és emeleten, bemenet a lépcsőn. Díjjal ellátott levelekre azonnal válassz adatok, és a gyógyszernek megföldetnek.

ÓRÁK.

Lechner József IV. váci-utca 5. sz. legnagyobb óráraktár. Árjegyzékek in-

KERTÉSZ és EISERT

Budapest, Dorotty-utca 2. sz. házártéri szeglet, a t. ez. közönség figyelmébe ajánljuk az egyedül nálunk létező

D. Ferre-fele sültvíz ömörkötő magaz-ának legalkalmasabb

valódi párisi szikvíz-készülékeinek

gyári förtékeit Magyarországra. A szikvíz, mint kellemezőn ült, egészégre, számos esetekben orvosilag rendelt ital, maris általános használata lét.

Készülékünk fo-e-nyre az, hogy is-veve a minden egyes darabba mellékelt ut-asítást, bárki képes kitűnő minőségű friss, a g. arlag készített tiszták és elő-esebb szikvizet készíteni, amennyi pe-dig perszobor, málnavíz, limonádé és egyéb trükkök előállításához is alkalmas.

A készülékek árai: 2 4 6 8 10 12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34 36 38 40 42 44 46 48 50 52 54 56 58 60 62 64 66 68 70 72 74 76 78 80 82 84 86 88 90 92 94 96 98 100 102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126 128 130 132 134 136 138 140 142 144 146 148 150 152 154 156 158 160 162 164 166 168 170 172 174 176 178 180 182 184 186 188 190 192 194 196 198 200 202 204 206 208 210 212 214 216 218 220 222 224 226 228 230 232 234 236 238 240 242 244 246 248 250 252 254 256 258 260 262 264 266 268 270 272 274 276 278 280 282 284 286 288 290 292 294 296 298 300 302 304 306 308 310 312 314 316 318 320 322 324 326 328 330 332 334 336 338 340 342 344 346 348 350 352 354 356 358 360 362 364 366 368 370 372 374 376 378 380 382 384 386 388 390 392 394 396 398 400 402 404 406 408 410 412 414 416 418 420 422 424 426 428 430 432 434 436 438 440 442 444 446 448 450 452 454 456 458 460 462 464 466 468 470 472 474 476 478 480 482 484 486 488 490 492 494 496 498 500 502 504 506 508 510 512 514 516 518 520 522 524 526 528 530 532 534 536 538 540 542 544 546 548 550 552 554 556 558 560 562 564 566 568 570 572 574 576 578 580 582 584 586 588 590 592 594 596 598 600 602 604 606 608 610 612 614 616 618 620 622 624 626 628 630 632 634 636 638 640 642 644 646 648 650 652 654 656 658 660 662 664 666 668 670 672 674 676 678 680 682 684 686 688 690 692 694 696 698 700 702 704 706 708 710 712 714 716 718 720 722 724 726 728 730 732 734 736 738 740 742 744 746 748 750 752 754 756 758 760 762 764 766 768 770 772 774 776 778 780 782 784 786 788 790 792 794 796 798 800 802 804 806 808 810 812 814 816 818 820 822 824 826 828 830 832 834 836 838 840 842 844 846 848 850 852 854 856 858 860 862 864 866 868 870 872 874 876 878 880 882 884 886 888 890 892 894 896 898 900 902 904 906 908 910 912 914 916 918 920 922 924 926 928 930 932 934 936 938 940 942 944 946 948 950 952 954 956 958 960 962 964 966 968 970 972 974 976 978 980 982 984 986 988 990 992 994 996 998 1000

vizszűrő készülékeinket,

melyek 2 ft 50 ltról 35 ltrig tartanak készletben. Ezeknek rajta-lal ellátott kimerítő sörzegekkel szivesen szolgálunk.

Dr. Handler Mór, orvos és sebészudor

szülész és szemész. Rendel naponként: délelőtt 10 órától 1-ig, délután 3 órától 5-ig és este 7 órától 8-ig. — Lakik: Post, belváros, Király-utca 2. sz. kinyit-és vá-rosház-utca-szárán (Rottenbiller-féle ház-ban) 1-és emeleten, bemenet a lépcsőn. Díjjal ellátott levelekre azonnal válassz adatok, és a gyógyszernek megföldetnek.

ÓRÁK.

Lechner József IV. váci-utca 5. sz. legnagyobb óráraktár. Árjegyzékek in-

KERTÉSZ és EISERT

Budapest, Dorotty-utca 2. sz. házártéri szeglet, a t. ez. közönség figyelmébe ajánljuk az egyedül nálunk létező

D. Ferre-fele sültvíz ömörkötő magaz-ának legalkalmasabb

valódi párisi szikvíz-készülékeinek

gyári förtékeit Magyarországra. A szikvíz, mint kellemezőn ült, egészégre, számos esetekben orvosilag rendelt ital, maris általános használata lét.

Készülékünk fo-e-nyre az, hogy is-veve a minden egyes darabba mellékelt ut-asítást, bárki képes kitűnő minőségű friss, a g. arlag készített tiszták és elő-esebb szikvizet készíteni, amennyi pe-dig perszobor, málnavíz, limonádé és egyéb trükkök előállításához is alkalmas.

A készülékek árai: 2 4 6 8 10 12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34 36 38 40 42 44 46 48 50 52 54 56 58 60 62 64 66 68 70 72 74 76 78 80 82 84 86 88 90 92 94 96 98 100 102 104 106 108 110 112 114 116 118 120 122 124 126 128 130 132 134 136 138 140 142 144 146 148 150 152 154 156 158 160 162 164 166 168 170 172 174 176 178 180 182 184 186 188 190 192 194 196 198 200 202 204 206 208 210 212 214 216 218 220 222 224 226 228 230 232 234 236 238 240 242 244 246 248 250 252 254 256 258 260 262 264 266 268 270 272 274 276 278 280 282 284 286 288 290 292 294 296 298 300 302 304 306 308 310 312 314 316 318 320 322 324 326 328 330 332 334 336 338 340 342 344 346 348 350 352 354 356 358 360 362 364 366 368 370 372 374 376 378 380 382 384 386 388 390 392 394 396 398 400 402 404 406 408 410 412 414 416 418 420 422 424 426 428 430 432 434 436 438 440 442 444 446 448 450 452 454 456 458 460 462 464 466 468 470 472 474 476 478 480 482 484 486 488 490 492 494 496 498 500 502 504 506 508 510 512 514 516 518 520 522 524 526 528 530 532 534 536 538 540 542 544 546 548 550 552 554 556 558 560 562 564 566 568 570 572 574 576 578 580 582 584 586 588 590 592 594 596 598 600 602 604 606 608 610 612 614 616 618 620 622 624 626 628 630 632 634 636 638 640 642 644 646 648 650 652 654 656 658 660 662 664 666 668 670 672 674 676 678 680 682 684 686 688 690 692 694 696 698 700 702 704 706 708 710 712 714 716 718 720 722 724 726 728 730 732 734 736 738 740 742 744 746 748 750 752 754 756 758 760 762 764 766 768 770 772 774 776 778 780 782 784 786 788 790 792 794 796 798 800 802 804 806 808 810 812 814 816 818 820 822 824 826 828 830 832 834 836 838 840 842 844 846 848 850 852 854 856 858 860 862 864 866 868 870 872 874 876 878 880 882 884 886 888 890 892 894 896 898 900 902 904 906 908 910 912 914 916 918 920 922 924 926 928 930 932 934 936 938 940 942 944 946 948 950 952 954 956 958 960 962 964 966 968 970 972 974 976 978 980 982 984 986 988 990 992 994 996 998 1000

vizszűrő készülékeinket,

melyek 2 ft 50 ltról 35 ltrig tartanak készletben. Ezeknek rajta-lal ellátott kimerítő sörzegekkel szivesen szolgálunk.

Dr. Handler Mór, orvos és sebészudor

szülész és szemész. Rendel naponként: délelőtt 10 órától 1-ig, délután 3 órától 5-ig és este 7 órától 8-ig. — Lakik: Post, belváros, Király-utca 2. sz. kinyit-és vá-rosház-utca-szárán (Rottenbiller-féle ház-ban) 1-és emeleten, bemenet a lépcsőn. Díjjal ellátott levelekre azonnal válassz adatok, és a gyógyszernek megföldetnek.

ÓRÁK.

Lechner József IV. váci-utca 5. sz. legnagyobb óráraktár. Árjegyzékek in-

Budapest, junius 6-án 1875.

23-dik szám. ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Újdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Újdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. **XXII. évfolyam.**

HIRDETÉSEK DJJA: Egy hatszor hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri ígátnakál 15 krajczár; többeszeri ígátnakál 10 krajczár. Pályegdíj külön minden ígátnakál után 50 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetésnyeket elfogad Bécsben: Haasenstein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppelk A. Wollzeile Nr. 22

IZSÓ MIKLÓS.

1830—1875.

A mult szombaton, május 29-én, esti hat óraker nagy gyászkiiséret vonult végig a király-utczán, országúton és kerepesiúton, s kísért egy koporsót, melyben a leggenialisabb, akár azt mondhatnók az egyetlen igazán magyar szobrász nyugodott. A koporsó bezárta előtt, írja egy szemtanu tudósítót, még látuk, utoljára, Izsó Miklós sokat mondó nemes vonásait, melyeket a halál is megkimélt s a hosszas szenvedés sem torzított el; homloka tiszta és derült volt, bár jéghideg, mint szobraié. A nagy alkotó, vagy tán a nagy romboló: a halál, egy huzással elsimitotta róla a fájdalmakat, melyeket a szenvedés, a folytonos küzdelemben átélt, a hazának és művészetnek szentelt harmincz év alatt rávésett volt. S midőn a koporsó bezárult és levitték azt a gyászos udvarra, a szabadság egykori harcósának jelvényei és a babérkoszoruk sokasága elrejté előttünk a koporsót, jelképezve, hogy a dicsőség eltakarja a halált s diadalt ül rajta.

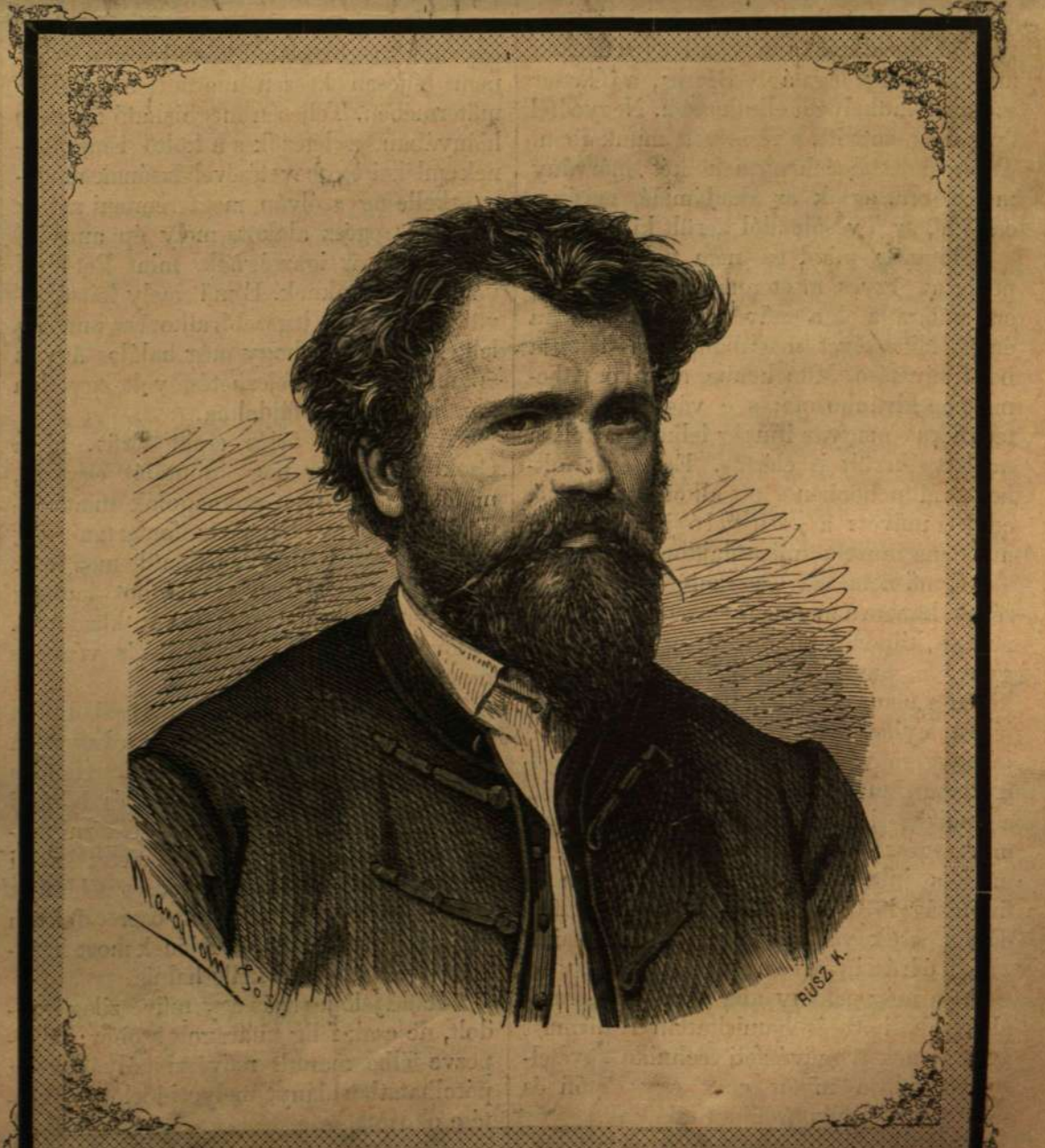
De a részvét, mely e koporsót az elhunytak művész- és tanártársaival, tanítványaival s a tisztelők és barátok nagy sokaságával véteté körül: nem vigasztalhatott meg minket a vesztés nagy fájdalma fölött; s a hosszú utczákon egy órai menetben végig huzódó lassu gyászkiiséret, mely a fővárosnak megmutatá, mit vesztett el az ország, csak elevenebbé tette a fájdalom sajgó érzetét, mely minden szivben dobogó visszhangot adott az özvegy jajgatására, ki — mint az ótestamentombeli özvegy, bevenni nem tudva, nem is akarva a vigasztalást, — szivszakadva hallatá panaszzavát: „Izsó Miklós, egyetlen dicsőségem, egyetlen büszkeségem! né hagyj el! Árva vagyok, árva!”

Nem az özvegynek, a szobor-művészet geniuszának a jajsza ez. Mert e koporsó felett bátran kimondhatjuk: a magyar nemzeti szobrászat első és eddig egyetlen képviselője meghalt.

Feltűnő jelenség, hogy míg a művészet egyéb ágaiban, a költészetben, a zenében, a képrásban, nemcsak európai hírt, de azt valóban meg is érdemlő s a század legjelebbjeivel egyenlő rangu művészeink vannak: a szobrászatban, a képzőművészet e

csúcspontján soká nem bírtunk egyetlen, csak valamire való tehetséget is felmutatni. S hogy a ki volt is és a mit tett is, az csak a külföldi mesterek és remekek utánzáva volt, s a nemzeti szellem nem bírt nyilvánulni a kőben, holott a szóban, a húrokon és a vásznon oly hatalmasan nyilatkozott. Az első és sok ideig az egyetlen magyar szobrász, Ferenczy, még a technika első művészetét s utódai között ha volt egy-két ügyes faragó, sőt művész is a kivitelben,

de teremtő szellem nem akadt, s magyar, nemzeti művész, a gondolatban és a formákban, még kevesebbé. Izsó Miklósnak volt e téren az első dicsősége fentartva: s miután a művészetnek ez anyagilag legkevesebbé jutalmazó, a legtöbb nehézséggel küzdő, s a legmagasabbat legtrikáiban elérni képes ágában, a részvétlenség, közöny és bizalmatlanság szíbbasztó akadályait végre legyőzheté, midőn művészi egyéniségét kifejtve, annak végre az elismerést s talán a jutalmazó támogatást is meg-

IZSÓ MIKLÓS.

szerezhető: a tőkély és hírnév templomának épen a küszöbén kelle összeomlania, s megmeredt újjai közül kiejtenie teremő vésőjét!

Ki fogja azt, az ő műszerét, fölvenni a porból, s alkotni műveket, melyeknek homlokát a legmagasabb művészet és a nemzeti szellem csókja együtt égjen?...

Izsó arczképét s életrajzát lapunk nem oly rég (1868-diki 45-dik számában) közölte, hogy sem minden részlet ismétlésétől felmentve ne érezhetők magunkat. 1830-ban született Borsodmegye D.-Horvát nevű helységében. A forradalomig a sárospataki ref. iskolában tanult s művészi ásztőne korán kitört belőle. De csak miután végigszolgált a forradalmat, s mint honvédtiszt a besoroztatás elől menekülni és bujdosni kényszerült, jutott eszébe gyermekkori hajlamát komolyan követni s Rimaszombatba tért be, hol Ferenczy, a szobrász, munkanélkül, meghiusult kísérleteibe kifáradtan, magányban és feledésben tengett. De annyi tanítás, a mennyit Ferenczy nyújtott, elég volt Izsónak, hogy a kőfaragás kézi mesterségébe s művészetének első elemeibe bevezetessék általa. A művész első, nagy nehézsége, a művészet technikai részének elsajátítása; s Izsó e nehézségen elég korán és sikerrel esett át, hogy bizton haladhasson a művészetben tovább. S midőn 1856-ban Ferenczy meghalván, az ifjú adept Pestre költözött, s (szobrászi megbízatásokról részére még szó sem lehetvén) első rangú legényül dolgozott egy kőfaragó-műhelyben. A csupán külső, technikai munka és ügyesség nem vált kárára.

De hogy művész lehessen, tágabb mező, szélesebb látókör kellett neki. Néhány barátja áldozatkész segélyével összehajtott annyit, hogy legalább Bécsig, a Gasser szobrász-műhelyébe eljuthasson. Negyedfél évig dolgozott itt, s részt vett munkáiban. Többi közt Széchenyinek két márvány mellszobra, egyik az akadémiáé, másik a családé, az ő vésője alól került ki.

De még mind ez nem volt alkotás, pedig az ügyes mesterembertől az alkotó erő választja el a művészt. S Izsó arra érzett képességet magában, arra hajtotta belső hivatása. Münchenbe, az újkor Athéna-jébe kívánczolt; s e vágyát a bécsi technikus magyar ifjuság lelkes pártolása mellett sikerült is elérnie. Egy évet töltött Münchenben s ott alkotta meg első, eredeti művét: a „Busuló juhász t“-t, mely ma muzeumunk tulajdona.

E mű nemesak Izsó szobrászi működésének, hanem a magyar nemzeti szobrászatnak is kiinduló pontja. Tösgyökeres magyar, a pusztai csizolatlan eredeti fia, kiből a nemzeti szellem hamisítatlan őserében nyilatkozott: természetes, hogy e jellemét művészetére is rányomta. Bár juhászában még a realizmus őszinteségét, a műízlés idealizmusának követelményei miatt egész bátorsággal érvényesíteni nem meri, s juhászán némi szalonias csin és finomság is tapad: de már következő, fájdalom, csak vázlatilag kivitt alkotásai, a „Fonóházi jelenet“, a „Részeg pór“ s még néhány alig odavetett genrelak, oly igaz és hamisítatlan realizmust egyesítenek a művészeti technika követelményeivel, a minőt csak egy Petőfi és Arany költői alkotásaiban találunk.

Legsikerültebb alkotásai közé tartozik, bár még csak kis alakban vive ki, a „Hal-

dokló honvéd,“ — melyet, valamint több említett szoborművét, rajzban is közöltünk annak idejében, — s mely, a nehéz küzdelem után elesett hős elvérzését, bukásában is magasatos diadalát, valódi költői felfogással s teljes világgóssággal érzékíti, s a mellett minden ízében magyar és nemzeti.

Ez igazi magyarosság, e félreismarhatetlen nemzeti szellem lüktet mellszobraiban is, melyek közül Zrínyi a költőt, Pákhót, Megyerit, Egressy Gábort, Aranyt, Eötvöst, Fáy Andrást elég nevezünk. E téren első nagyobb ambícióját s első csalódását egyszersmind: a Széchenyi álló szobrára hirdetett nagy pályázat volt, hiányai dacára is, a legkitünőbb, eredetiségre, eszmére, erőre. De a pályabírák a technikában még az akkori Izsónál talán ügyesebb és képzetesebb, de legkevésbé magyar s nemzeti szobrászt: Engelt bízták meg. Izsó komoran vonult magába s elképedtenedése, a kenyér és a művészi ösztön kielégítésének egyaránt hiánya által korbácsolva, egy végzetes szenvedély karjaiba hajtotta volna, ha szerencsére a debreczeni emlékkert-társaság épen jókor nem bizza meg Csokonay szobrának elkészítésével. A csikóbőrös kulacs költőjének szobra, — ez épen egy igazi magyar szobrásznak, egy Izsónak való feladat volt: s mikép felelt ő meg annak, általában el van ismerve s annak idejében mi is részletesen és kellőleg méltányoltuk.

Ha Eötvös-szoborterve kevésbé ki-elégítő, a mi természetés, mert tárgya általános, hogy úgy mondjuk világpolgári inkább, mint tisztán magyaros, annál nagyobb művészi sikernek mondható Petőfi-szobormintája, mely a szoborbizottság egyenes megbízásából készülvén már csaknem teljesen készen maradt hátra Izsó műtermében. Teljesen megbízható arczkép hiányában, a létezők s a költő ismerőseinek emlékei egybevetésével Izsónak magának kelle ugyszólván megteremteni azt az arczot és egész alakot, mely ép annyira megfeleljen az igazságnak, mint Petőfőről való képzetünknek. E mű, mely kétségkívül legnagyobb, legszebb alkotása, annyira lelkéhez forrott, hogy még halálos ágyán s annak be nem fejezhetése volt egyetlen gondja, mardosó fájdalma.

Az egykor óriás erejű férfit, ki a Csokonay-szobor nagy mintáját egyszer, midőn az ügyetlen csomagolók miatt ledőltil készült, vállán birta fentartani, egy nagy betegség menthetlenül megtörte. Hülés következtében tüdőlobot kapott; erős természete hónapokon át küzdött a tüdővészszé fejlődő kórral — s végre is megtört alatta.

Élete utolsó időszakában a családi élet örömét s fájdalmát is megkóstolta. Egyetlen gyermekét a halál ragadta el. Halálos ágyánál virasztani csak neje és barátai maradtak. Az egykor szilaj s fékezni magát sem tudó természet a szeretet karjai közt szeliddé vált, s a gyöngédség példánya volt az igába önként hajlott őserő. Igazán élni, magának s alkotó erejének most kezdetet kellett volna, s meg kelle hálnia.

Hadd jelölje sírját egy művészileg gondolt, de csak félig kifaragott szobor: jelképezve félbe maradt művészi pályáját s a pótolhatatlan hiányt, melyet időelőtti elvesztése okozott!

A BALATON VÖLEGÉNYEI.

ELBESZÉLÉS AZ ÉLETRŐL.

BIRTA
JÓKAI MÓR.

(Végén)

A parton kevesen voltak; a helység negyedőrai távolban fekszik a fürdőhelytől. A kik a veszedelmet látták, többnyire gyá-moltalan asszonykép; s a ki férfi is, drága az élete, mind azt hiszi, hogy elég fiatal még meghalni s a Balaton haragján nem ohajt Istent kísérteni. Az ég egészen első-tétült már; lombha, ólomszíntű fellegek esaknem a habokat érték, a mint a szél végig korbácsolta őket a tó felett, melynek lapja azt az undorító szint vette föl, a mi a kigyók kékje, még a pikkelyek sem hiány-zottak róla, a hosszú fehér habtorlaszok, mik egy mást kergetik nagy harsogva; néhol a felleg a vízbe merőn alászakadt, mint egy fal; ott fekete volt az ég és víz, s a sötét víz és a sötét ég között látszott repülni egy hófehér felhőrongy; mint egy új holt lelke. Kinek volna bátorsága e sötétségbe behatolni?

Pedig szivrepesztő azt a sikoltozást hallani, a melylyel a parton végtől végig futkos egy nő; egy feleség, ki férje jajki-áltásaira felel, s összekulesolt kezekkel fordul emberekhez, fákhoz, fellegekhez, hullámokhoz: könyörüljenek rajta! Térdre, arczra veti magát, a földön fetreng. Két kezével köveket kap fel a földről s meghajgálja vele a Balatont és megátkozza annak minden esepjét, hogy száradjon ki s lássa meg a fenekén a fővnyit a nap. Azután megint könyörögve fut az emberekhez s rimánkodik nekik, mint a szenteknek és káromolja őket, mint az ördögöket, hogy nem akarnak segíteni.

Egy másik asszony jár nyomában. Egy szegény napszámosnő. Jó, kegyes lélek. Az emelgeti föl a földről, az tartja vissza erőszakkal, hogy a víznek ne rohanjon, az biztatja, ne essék kétségbe, ne átkozódjék: inkább imádkozzék.

„Nem tudok imádkozni!“

A napszámosnő engesztelően mondja, hogy majd ő mondja előtte az imádságot.

„Már imádkoztam. Nem hallja azt meg senki. Oh az uram odavesz! Ugy kiált! Ugy sikolt! És én nem segíthetek rajta. Eressz engem! Megyek érte magam. Keresek egy csónakot.“

A napszámosnő erőszakkal tartja vissza az asszonyt.

„Mondja kend utánam: Miatyánk Isten!“

A nő két fülére szoritja tenyerét s szemeit lehunyja, hogy ne halljon, ne lásson, a míg imádkozik.

„Amen.“

„Amen.“ — Az imádkozás után széttekint égen és vizan. — „Hát küld-e már valakit segítségtől az Isten?“

Már küld . . . . .

Az alkonyégen egy pillanatra meg-hasadt a felhő-kárpit, s a leáldozó napnak viszsugárzata, mint egy óriási tűzvész fénye, mint egy vulkánkitörés ragyogta át a tájat; szémsértő rémvilágítást vetve a szörnyalaku felhőkre, a kigyóhátú tóra, a tajtékozó hullámhegyekre, s az égő partokra oda át.

A tűzszinben ragyogó hullámhegyek hátán tánczol egy lélekvesztő, melyet két ifjú legény hajt a nádas felé.

„Irgalom istene ne hagyj el!“

A két evező legényben a két asszony saját fiaira ismer.

Most azután a szegény özvegy asszonyon a sor, hogy arczczal vesse magát az istenadta földre. Legkedvesebb fia megy ott a halálba.

És az a másik asszony most már nem sikoltoz, nem dühög, nem átkozódik: elhallgat. — A míg csupán a férje volt a halálvesztélyben, addig jajgatott, kövekkel hajgálta a Balatont, s zaklatta a mennybéli Istent hívogatásával; most, hogy a fiát is ott látja a vészben, megnémul; egy marok demutkavirágot, mit öntudatlan kinjában tépett fel a földről, a magas kőpart-ról a hullám színére hint, mintha engesztelné s most ő mondja annak a másik asszonynak: „menjünk a templomba, ott imádkozzunk: hallod, szól a harang!“

Pedig nem misére hív az, csak az erős vihar kondítja meg néha a kupola tornyában a csengetyüket.

Mégis oda kell menni. Nem lehet azt anyának elnézni, hogy hánykódik az a csónak ott a háztető magasságu hullámok közt: el-eltünik a vizek völgyeiben; majd megint felemelkedik egy meredek hullámlepesőn, hogy a csónak belső feneké lát-szik; egy-egy frecesenő habgerincz keresztül csap rajta: a fehér sirályok ott csapongnak körülötte sikongva.

„Menjünk a templomba!“

A templom is ott van a parthoz közel, ánde az zárva van ilyenkor, de hisz a templom küszöbe is jó hely, oda is le lehet térdepelni két asszonynak, s a templom-ajtóhoz is jó megtámasztani az égő homlo-kot, s ha az ember a templomajtó kilincset megfogja, azt hiszi: a gondviselést magát tartja fogva.

Nemsokára beszédes zaj, léptek robaja hangzik a tó felül. Különös, érthetetlen zsibaj, mintha öröm és jajszó volna egyszerre. A csoportban, mely a templom felé közelit, az egyik nő megismeri férje alak-ját. Lucskosan, a nádtul összevázott arczczal, a halálküzdelemtil kimerülten, de élve közelit az.

A kocsis és a kertész ünerejükből ki-vergődtek a nádasbul.

„Hát a fiam? Hol a fiam?“ Kiált a nő.

Mondják neki, hogy a két legény oda-veszett.

„Eredj vissza! kiált a nő férjét el-taszitva magától. Hozd vissza a fiamat!

Hozd vissza a fiamat! Hozd vissza a fiamat!“

Megtartotta azt magának a Balaton!

Ugy tesz az: ha egy vén meg egy fiatal között van választása, a vénet elereszti, az ifjat ottmarasztja.

A kétségbeesett nő a szegény özvegy ellen fordul fájdalomban.

„Átkozott légy te! Minek erőttel az imádkozásra? Minek parancsolgatja az ember az Istennek, hogy mit csináljon? Most odavan a fiam!“

„Hisz az enyim is odavan.“ Menti magát a szegény özvegy zokogva.

„Mit a te fiad! Mi volt ő az enyémhez? Nem volt ilyen szép fiu, ilyen jó fiu sehol a világon! Nekem ő volt az én királyom, az én szentem!“

„Nekem is az volt az enyém.“

„Neked még maradt kettő, nekem senkim!“

A szegény özvegy aztán odább osont a maga bánatával a zajgó csoport közül. Mit használt már neki minden panasz, siralom? A gyermekét mind nem adja vissza. Otthon még van kettő.

Igaz. Egy fiu, még csak két éves és egy leány, az már négy esztendő.

Mikor hazamegy hozzájuk a szegény özvegy asszony, megcsókolja őket s azt mondja nekik:

„Kedves gyermekeim. Már ezután ne egyetek olyan sok kenyéret: oda van a jó kenyérkereső bátyátok, a ki eddig mindenét nekünk adta.“

A kis négy éves lány nagy okos ész-szel azt felelte erre az anyjának, letörül-getve két kezével annak arczárul a könynyeket:

„Ne búsulj jó anyám. Inkább nem is eszünk már mi több kenyéret. Beérjük mi ezután egy kis burgonyával.“

S a két kis gyermek nem kért az anyjától többé kenyéret! A kenyér drága volt akkor.

Igaz történet ez . . .

A másik anya gyermekének, a délczeg ácslegénynek szép menyasszonya volt Fűred helységben, gazdag telkes polgár lánya. A völegény szegény kézműves volt, mégis hozzá adták, mert a leány nagyon szerette s a fiu nagyon érdemes volt reá.

Már készültek a lakadalomhoz. A boltosnál meg volt rendelve a fehér atlacz a menyasszonyi köntöshöz, csinált virág nászkoszorúhoz, vőfélybokráthoz, az asztal-nál készen a diófa a menyegzői ágyhoz, a rektor tanította már a dalárdának a vig lakadalmas nótákat, maga a menyasszony saját kezével himezte az arafátyolt aranyfonállal, fehér selyemmel.

Mikor aztán hozták a hirt, hogy nem völegény már a „szívem Józsi,“ elvette őt a Balaton (nyugszik is azóta a tó — ni milyen sima a tükre!) akkor a szép Juczi

elment a boltoshoz s azt mondá neki: „most már ne fehér atlaczot hozzon, hanem violaszínű gyászt, egy végbül nekem gyászruhára, s a kedvesemnek halotti köntöstre, koszorut se menyasszonyit, hanem olyat, mely sirkeresztre való.“ Aztán elment az asztaloshoz: „ne legyen már abbul a szép diófabul se ágy, se szekrény, hanem legyen belőle szép koporsó és fejfa majd az én szívem számára, ha visszaadja a Balaton.“ A rektor is megkérte szépen: „ne lakadalmas nótát tanuljanak már be, hanem szebbnél szebb gyászeneket, mikor ki kell kísérni a temetőbe majd az én szívemet.“

Aztán ő maga sem tette le a himzőtűt kezéből, hanem folytatta a himzést arany fonállal, fehér selyemmel: „menyasszonyi fátyol helyett jó lesz szemfödélnek a szívem számára, majd ha megjön.“

. . . . A Balaton pedig nem adta vissza a két völegényt, sokáig.

Már a fürdőidény is eljött. A fürdőhely megtelt idegen uri néppel. A hosszú parti sétány jegenye-sorai között tarka divatvilág ödög. S a cifra népesoport között mindennap reggel, este, ott látni két pór asszonyt, a mint nagy sietve járnak végig a parton, s valamit látszanak keresni, várni. Néha összetalálkoznak, s olyankor a haragosabb nő a szelidebbnek heves szemrehányásokat tesz. S az így megy mindennap. Már három hónapja, hogy a két ifju elveszett s még nem találták meg hulláikat sehol, pedig mindenütt keresik.

Az a mély és messzetartó gyász, a mi e szegénysorsu embereket a mindennapi-ságon felül emelé, meghatá az uri nép kedélyét is. Érdeklődtek a szerencsétlenekért, kik úgy tudják érezni szenvedéseiket.

Egy derék jó módu iparos család, melynek nem volt gyermeke, örökbe fogadta a szegény özvegy kis leányát, s az egész közönség kedvence lett az: a jó kis gyermeket, ki nem akart többé kenyéret kérni az anyjától, hogy meghalt a kenyérkereső bátyja, most már urihölgyek, kisasszonyok dédelgették, kényeztették, mikor fogadott szülővel lejt a sétányra, piros ruhában, szalagos kalappal, s úgy hordtak neki czukorbábót, játékszereket, hogy csak öröme legyen. Fogadott szülői is nagyon szerették s mindent kigondoltak, hogy kedvét találják.

De nem találták azt.

A lyánka a czukorbábuból nem evett, a játékszerezrel nem játszott. Oda adta azt az igazi anyjának, a ki ott gyomlált, kapált a kertben: vigye haza a szegény kis öcsésének . . .

A hű menyasszonynak is akadt méltó új kérője. Jó birtoku nemes ember. Még szebb, még derekabb ifju az elveszett-nél. Szülői unszolták, hogy menjen hozzá. Igazi szerencse. Szép Juczi beleegyezett, de addig nem akarta az eljegyzést, míg a

Józsai meg nem kerül s el nem lesz temetve szépen: a mi ugy is lett.

Egy reggel nagy sivalkodásra ébredtünk. Ablakaink épen a balatonparti usztatóra nyílnak. Az egész jelenet ott ment végbe szemünk előtt.

A halászok egy hullát vontak ki a partra.

Hát csak nem az érkezett meg, a kire olyan nagy pompával vártak, a kinek már készen volt aranyos szemfedője, halotti ruhája, diófa koporsója; hanem megérkezett az özvegy asszony fia, a kire nem várt senki, egyedül az anyja.

Hogy rohant ölelni, csókolni hazatért

anyának a keserősége. Haraggal, dühvel szólt a néma halotthoz:

„Hogy jöttél egyedül? Hol hagyta a fiamat? Együtt mentetek el. Együtt vesztetek el. Hová rejtőztetek? Mondd meg hol a fiam? Mondd meg nekem; mert a mig meg nem mondd, nem hagyok

„A BALATON VÖLÉKÉNYE.” (Ókai Mor elbeszélésehez.)

Csak egyet.

A kettő közül egyik már hazajött. De melyik?

A hirre rohanva jött a parton a két anya. Melyiknek a fia érkezett meg?

A Balaton mélyében a holtak soká el vannak változatlanul, még hónapok mulva is épek vonásaik.

gyermekét szegény özvegy asszony! hogy vette ölébe! hogy szólítá nevén! Egy szóval sem tett neki szemrehányást azért a nagy szívfájdalomért, a mit neki okozott: csakhogy már hazajött. Csakhogy már eltemetheti. Most már meg fog nyugodni majd egészen.

Hajh de annál nagyobb volt a másik

alunni: oda járok a sirodra minden nap, s onnan költelek fel. Hol van az én arany fiam? A te jó pajtásod? Ha vele voltál, te tudod, te mondd meg!”

A nő így beszélt hozzá, mintha hinné, hogy fel tudja költeni a halottat.

Ezalatt megérkezett a másik fiu menyasszonya is, a szép Juczi, őt is ide sietteté

A BUDAPESTI DALMÜSZINHÁZ. (Ybl Miklós terve szerint.)

az a hír, hogy az egyik legény megérkezett.

Ő is odatért a halott mellé, s ő is beszélt hozzá; de szépen, hízkelő szóval.

„Oh kedves Bandi, jó Bandi, mond meg, hol hagyta a szívet? S neked adom az ő koporsóját, szemfedőjét, szép selyem halotti ruháját, ha nekem azt megmondod.“

A halottaknak pedig az a szokásuk, hogy nappal mind hallgatnak: csak éjjel beszélnek.

Az özvegy asszony elvitte a maga halottját haza Arácsra.

És éjjel álmában felkereste a megtalált ifjú a másik anyát s feleletet adott neki.

„Ne járj az én síromra átkozódnival... Megmondom, hol a fiad... Ott fekszik a pajtásom a tihanyi hegy alatt a legmélyebb örvényben... ott kerestéd.“

És ugyanakkor a menyasszonyt is meglátogatta álmában s beszélt vele nagy nyájasan.

„Köszönöm, hogy nekem ígérted jó pajtásom diófa koporsóját, aranyos szemfedőjét, szép atlasz halotti ruháját. Csak tartsd meg az ő számára. Nekem jó lesz négy szál fekete deszka; meg egy pár kapa föld rá: az alatt is alszom. Te kerestéd a hajdani mátkádat a tihanyi hegy alatt, a hol legmélyebb az örvény — ott fekszik — a nehéz baltája az övébe van dugva, az tartja oda lenn. Köszöntet átalalam.“

Mi: felvilágosult emberek, nem adunk az álmokra semmit. Két egyező álom csak azt tanúsítja, hogy azonos tárgyról egyenlő kedélylyel töprengtet két ember egész nap, s képzelme folytatta álmában a nappal kigondolt képtelenségeket.

Mert hisz az képtelenség, hogy a ki a balatonfüredi nádasban elmerült, az álló tó vize alatt az átelleni tihanyi fokig eltévedhessen. Fogadásból uszónak is nagy ut volna az.

Hanem az együgyű emberek nem ségyelték az álmólátásuk után megindulni, s a tihanyi örvény fenekén, tiszós viz alatt megtalálták a másik habvölgény testét, fehér csigahéjjakkal félig eltemetve. Nehéz baltája az övébe volt dugva.

Pusztá véletlen ez.

A két ifjú temetése egy napon ment végbe; az egyik Füreden, a másik Arácsra.

Ámde az özvegy asszony fiának a temetése sem maradt pompában a gazdag menyasszony völgyéneke mögött. Az arácsi leányok nem engedték, hogy négy szál fekete deszka legyen a Balaton völgyéneke örök ágya, felszabtak számára selymet, patyolatot, köntösnek, szemfödélnek, s köröskörül beaggatták koporsóját élő virágkoszorúkkal, úgy vitték ki vállalkon s teletöltötték sírját virággal.

Sokáig volt e kettős temetés a fürdő-idején közbeszédének tárgya.

Az idején végén aztán a fürdővendégek azzal a megnyugtató tudattal hagyták oda

a helyet, hogy az érzékeny történet jó befejezést talál. A kis Mariska elmegy fogadott szülőivel s lesz belőle majd uri kis-asszony; — szép Juczi pedig férjhez megy nemes urhoz s lesz belőle nemzeti asszony. Megérdemlik.

..... A másik évben, midőn újra meglátogattuk a füredi fürdőt, a csodaszép Balatont, kérdézködtünk, hogy mi történt azóta?

.... A kis árva lányának csak nem jött meg a kedve fogadott szülőinél. Egyszer azt mondta nekik:

„Nem maradok én itt magoknál, jó gazdag uraknál; megyek én haza az én szegény anyámhoz.“

Szép Juczi is egyre hervadt, beteges lett; mikor a fájatúl váló falevéllel együtt neki is válni kellett volna szülőtte földétől, s menni új urával annak hazájába: azt mondta, jól sejtve:

„Nem megyek én veled, jó völgyemmel, megyek én haza a régi kedvesemhez.“

Már otthon is vannak.

A magyar dalműszínház.

A sugárut épületeinek gyöngyfüzérében nem lesz drágább és becsesebb szem az operaháznál, melynek alapját még az idén kezdik lerakni a sugárutra nyíló és teljesen beépítésre szánt Hermína-téren. A nemzeti dalmű és pompás épületben oly házat nyer, minővel nem sok európai város dicsekedhetik. Vannak pazar fényvesséssel épített dalműszínházak gazdag országokban — elég ezek közül a párisi uraltali — de nem tudnánk hamarjában nevezni várost, melynek operaháza aránylag oly csekély építési költség mellett annyi előnyeivel bírna a kitünő berendezés és czélszerűsége, minőket a magyar dalműszínház mutat föl immár teljes részletességgel kidolgozott terveiben. Aranya, porphyra, malachita, carrarai márványra, jaspisra s még egy esomó más drága anyagra, melyek a párisi új operaház ékítésére pazaroltak el, nekünk nem telt pénzünk. Annál elismerésméltóbb aztán, hogy a rendelkezésre álló építési tőke kimértége dacára oly dalműszínházat nyer a főváros, mely nemcsak berendezése korszerűségénél fogva lesz igazán mintaszerűnek nevezhető, hanem különösen és architekturai izlés tekintetében is ritkítani fogja párját.

Magunk előtt látva a magyar dalműnek szánt épület terveit, eszünkbe jutnak a nem oly régen mult idők, midőn a hazai színház s vele együtt a dalmű is még hajléktalan vándor volt az országban s annak fővárosában. Kolozsvárt tűnt föl a magyar opera legelőbb, a huszas évek elején, hogy csakhamar tért hódítson magának a Királyhágón innen is. A kolozsvári társulat, mely 1826 végén kiindult Magyarországra, hogy bemutassa a magyar dalművet, nem honosulhatott meg a fővárosban, hol akkor csak a német színház volt állandó otthona. Tizenegy évvel később, 1837-ben teljesült csak a hazafiság legforróbb óhaja, s nyílt meg a keresési-uton a herceg Grassalkovich által ajándékozott telken a nemzet közadakozásából fölépült pesti magyar színház, melyet az 1839—40-diki országgyűlés nemzetivé emelt. Mily érdekes története van a magyar dalműnek Ruzicska Ignác kolozsvári karmesteri szereplésétől kezdve Érkel Ferenc idejéig!

E hosszú korszakon át azonban majdnem mindegyre találkoznunk erősebb vagy gyengébb kinyomatával azon törekvéseknek, melyek a dalműszínház folyamatba tett építésére első sorban voltak befolyással: értjük a dráma s az opera különválasztásának rég óta érzett szükségességét. Már az időben — 1837 végén — midőn a Bajza műigazgatása alatt álló dráma surló-

dásba jutott a Mátray által igazgatott dalművel: fölmerült a gondolat, hogy a kettő különválasztása előbb-utóbb mulhatlan szükségességgé válni ki magától. Ez elkülönítés bizonyára megtörténik vala, ha gróf Széchenyi István — ki Pestmegyével a színház hovatartozása kérdésében ellentétes állást foglalt el — sikerült volna kivinni kedvencz tervét: a nemzeti színháznál nagyobb és pompásabb színházat építeni a Dunaparttra, melynek számára még 1836-ban eszközölt ki telket. A körülmények megváltoztatták ugyan e tervet, ámde az opera különválasztása a drámától lassanként egész „keleti kérdéssé“ kezdte magát kinőni a nemzeti színháznál s csak alkalmas időkre várt, hogy egész sürgősségében kerüljön fölszínre.

Gróf Andrássy Gyula miniszterelnöksége alatt végre egy új dalműszínház építésének terve már tüzetesebb megfontolások tárgyát képezte. Az ügy hamar megérlelődött odáig, hogy a szükséges előmunkálatok és tanulmányok foganatba vétessenek, Paulai megbízatást nyert a külföldi nevezetesebb dalműszínház viszonyainak tanulmányozására, báró Oreyz Bódog pedig egy színházi enquete munkálatai s az említett tanulmányok nyomán előterjesztést intézett a kormányhoz a magyar dalműszínház építése ügyében. Egy ideig aztán szünet állott be e kérdés továbbvitelében, mig nem 1873-ban a kivitel stádiumába lépett az egész ügy. Ez időben már oly jelentékeny összegre emelkedtek az építés megindítására szükséges pénzalapok, hogy a kormány megbízhatta a közmunkatanácsot a szükséges előintézkedések megtételével. Magát az építési alapot a király nagylelkűsége teremté, ki évenként több százezer forintot adományozván civilistájából magyar művészeti czélokra, lehetővé tette a kormánynak komolyan hozzájárulni az építés kiviteléhez.

1873 márczius havában a közmunkatanács tehát fölhívott a kormányt által, hogy jelölje ki a dalműszínház építésére legezelszerűbbnek mutakozó telket, s adjon fölvilágosítást arról is, mennyibe kerülend körülbelül az operaház létesítése? Négy különböző telek közül kellett választania a tanácsnak. Az első a Deákterre néző Wodiáner- és marokkói házakból állt, melyek természetesen lerombolandók lettek volna. E telek megszerzése legalább 1,700,000 forintot vett volna igénybe. A viázut és sugárut sarkán fekvő második telek 1 millió 200,000 forintért alig lett volna megszerezhető. A harmadik telek a még csak lerombolandó újépület helyén kerekített volna ki s körülbelül egy millióba került volna. A negyedik végre a Hermína-tér volt, melyet mintegy 400,000 forintot velt megszerzhetőnek a tanács. A közmunkatanács e jelentése alapján a minisztertanács aztán a Hermína-tér mellett állapodott meg, két szempontot tartván főleg szem előtt ez elhatározásánál: először azt, hogy e telek szabadon állván, azon az építés azonnal meg is indítható; másodsor pedig, hogy ezzel kapcsolatban a népszínház ügye is nagy lendületet nyer.

A Hermína-tér Pest város közönsége ugyanis még előbb a népszínház építésére ajánlotta föl hazafias áldozatkészséggel. Minthogy azonban ép e telek kiváló fekvése nagyobb-szerűbbé és költségesebbé tette volna a népszínház fölépítését, mely arra elegendő tökével nem rendelkezett, az érdekelt felek megállapodása és Pest városa hatóságának beleegyezése mellett oly értelmez szerződés jött létre, hogy a népszínházi bizottság eladja 500 ezer forintért a herminatéri telket a dalműszínház alapjának. Így aztán népszínházon, operaházon egyaránt volt segítve. Jelentékenyen növelte ez utóbbi pénzalapját Pest városának azon hazafias adománya is, hogy a már régebben általa a nemzeti színház részére följárult telkek eladásából befolyt 403,200 forintnyi összeget időszaki kamataival együtt a dalműszínház építésére engedte át. Valóban oly jelentékeny adomány, mely a legékezzölöbbben tanuskodik a főváros rendkívüli áldozatkészségéről.

Nem állván eszerint többé semmi akadály az építési előmunkálatok utjában, Ybl Miklós budapesti építész megbízást nyert az operaház vázlatának elkészítésével. Egy, b. Podmaniczky Frigyes elnöklése alatt összehívott enquete, e vázlat alapján elkészítette az építési programot, előterjesztve azt a belügyminiszternek, ki aztán hat építész hívott föl tervek készítésére, még pedig Ybl, Szkalniczky, Steindl, Linczbauer

budapesti, Fellner bécsi és Bohnstedt göthai építészeket. A vázlattervekről minden építésznek 2500 frt biztosítottat, ellenben a legjobb vázlat készítőjének 20,000 forintjutalomdíj tüzett ki. A tervek bemutatásának határideje 1874 január 15-én telvén le, a nyolcztagú jury, b. Podmaniczky Frigyes elnöklése alatt, hozzáfogott a tervek bírálatához, s Ybl Miklós tervének ítélte oda az elsőseget.

E tervvázlat nyomán aztán Ybl elkészítette a végleges tervet, melyet a miniszterium is elfogadott, s mely szerint a dalműszínház föl fog épülni s melyet sikerült rajzban mutatunk be olvasóinknak. Ybl kiváló építészeti tehetsége e műben a legelőnyösebben jelentkezett. E jeles építésznök, kinek a főváros néhány legmonumentálisabb épületét köszönheti, — elég a külföldön is elismeréssel méltatott új vámpalotára utalni — s ki csak legutóbb is a királyi várkert alatti nagyműrvű építkezések és a lipótvárosi templom meglepően szép terveirajzi által keltett figyelmet, szerencsés kézzel bírta összeegyeztetni az operaház terveirajzban az egyszerű, imponáló izlést a berendezés czélszerűségével. A nemes olasz renaissance styben tartott dalműszínház minden oldalról szabadon áll s főhomlokzatát a sugárut felé fordítja. Előteré, beleértve a sugárut szélességét, közel 24 öl. A köburkolattal ellátott főhomlokzaton van a közönség számára föntartott kocsiföljáró. Ezenkívül azonban még két más kocsiföljárót látunk az épület oldalain. Ezek közül a nyugati oldalon levő Ó Felsőgek kocsiföljárója, a keleti oldalon elhelyezett pedig az igazgatóságé. Két ki- és bejáró a páholy és földszinti közönség számára, két másik pedig a harmadik és negyedik emeleti közönség számára létesítettek. Van azonban veszély esetre két tartalék kijáró is, melyek a földszintről a páholyok alatt vezetnek a szabadba.

Belépve a nagy csarnokba, a tágas előterekkel ellátott nagy pénztári helyiségen kívül, annak szomszédságában következő helyiségek lesznek láthatók: az őrség szobája; a vezénylő tiszt szobája; a rendőrlégénység szobája; a rendbirtos s az orvos szobái, végre a kapus páholya. A nézőtér, melyhez egy nagy diszlepszőn kívül még néhány más lépcső vezet föl, 1855 ülő- és 204 állóhely van elhelyezve, ugyhogy a nézőtér összesen 2059 személyre van tervezve. Van pedig földszint 308 karszék, 52 zártzések és 90 állóhely; 24 földszinti és 2 proscenium-páholy. Az első emeleten a királyi páholyon kívül összesen 24 páholy. A második emeleten 25 páholy; a harmadikon két páholy és 497 zártzések; a negyedik emeleten végre két páholy, 474 ülő- és 114 állóhely. Kiváló gond fordított a ruhatárra, s a zenekari helyiségre is, melynek területe mintegy 21 négyszögöl.

Az épületnek a szinpadit személyzet és igazgatóság számára föntartott részében mindenkéltől a szinpad vonja magára figyelmünket, mely összesen 22 $\frac{1}{2}$ öl hosszú, illetőleg mely, s elől 7 öl 1 láb széles. Az előszinpad mélysége 11 öl, a hátsó szinpad pedig 11 $\frac{1}{2}$ öl. Termékek helyisége volt elhelyezendő részint a szinpad tőszomszédságában, részint közelében, s hogy a beosztás e nehézségeit sikeresen oldotta meg az építész, egyik kimagasló érdeme Ybl tervének. Az öt emeletes épület minden része vagy közvetlen, vagy legalább is könnyű összeköttetésben áll a szinpaddal. A pinchezhelyiségekben a nézőterem fűtésére szolgáló kályhák, a fa- és közszenaktrák, s a légesatornák vannak elhelyezve. Azonkívül itt vannak az asztalok, gépészek, aranyozók, cachirozók műhelyei — egyenes összeköttetésben a szinpaddal; öltözőhelyiségek 200 statisza s ugyanannyi statisztanó számára; a physikus s a világító-mester szobái; a házmester s a tűzőrség lakásai. A pincze egész hátulsó része diszlet-, illetőleg állványraktár. Földszintén a szinpadtól jobbra és balra a kardalok és kardaloknok öltözői, két hangolóterem a zenészek számára, a színházi őrmester páholya s a fodrász szobái vannak elhelyezve. Az egész hátulsó rész függönyraktár. A fél-emeletet, 8 kisebb és 2 nagyobb szoba a szinpad tőszomszédságában, a magánékek öltözőhelyiségeit képezi. Van itt azonkívül egy szünetelő szoba a karmester, rendező és ügyelő, s egy tág és csinos szünetelő csarnok a magánékek számára. Hátral diszletraktárak vannak elhelyezve. Az első emeleten a tűzmentesen épített színházi könyvtár s a ballet-személyzet öltözőszobái foglalnak helyet.

Az igazgatóság helyiségei az egész második emeletet veszik igénybe, az igazgató fogadó termeivel, a titkárság, számvérv, pénztárnok, gazdasági felügyelő stb. szobáival. A harmadik emeleten a jegykészítők, a karnagyok, rendezők, ügyelők és gépészek szobái vannak elhelyezve. Van itt azonkívül egy tanácskozó terem, négy próbaterem magánékek, egy szoba a kartinító s termék a tunczpróbák számára. A negyedik emelet helyiségei: a jelmez-mester szobája; egy kisebb szabóműhely; új jelmezek raktára; drága jelmezek és ékszer rakhelye; szoba a kelmek elhelyezésére; fegyver- és hadi szertár. Az egész hátulsó rész, mintegy 200 négyszögöl területtel, jelmeztrá gyantát szolgál. Az ötödik emeleten, illetőleg padlás alatt, a festőterem s a festők szobái foglalnak helyet. Egy hét öl széles nyíláson át a fővárosi közönség áldozatkészségét, másrészt hatalmas tanulele marad építésze kiváló tehetségének, s azon buzgalomnak, melyet a b. Podmaniczky Frigyes szakavatott elnöksége alatt álló építész bizottság fordít az építés ügyére.

A REJTELMES SZIGET.

Második rész: Az elhagyott.

II. Fejezet. Fel az egyik fölön, le a másikon; át az egész szigeten. Az ember nem járta erdők.

Mánap reggel, október 30-dika volt, minden készen állt a tervezett kirándulásra. Abban állapotok meg, hogy csak a Mercy folyam mentén mennek fölfelé, a míg csak mehetnek; így aránylag fáradság nélkül teszik meg utjuk egy nagy részét, s délni szert és fegyvereket könnyű szerrel vihetnek magokkal a sziget nyugoti része felé, a hol még eddig soha nem jártak.

A dagály már felőrája megkezdődött, s a víz oly hatalmasan nyomult föl a folyó torkolatába, hogy haladásukat tetemesen megkönnyebbitette. A dagály épen a legerősebb volt, mert a holdtöltéig csak három nap volt; a csónak gyorsan haladt a vizen. Néhány percz múlva elérték az utolsó (nekik most első) könyököt, a mit a folyó utja alkot, s a hol Pencroff, ezelőtt hét hónappal, az első tutajt tákolta volt össze. E meglehetősen hegyes szegletű kanyarodás után a folyó több mérföld hosszúságban csaknem egyenes vonalú irányt tartott, s a sűrű erdők változatlan zöldje közt hosszan volt látható.

A Mercy partjai felsége látványt nyújtottak. A fák szépsége, a víz tükörében való visszaverődés által kétszereződni látszott. A hirlapíró, Harbert és Pencroff több ízben ki is szállottak a partra, hogy a sajátságos és dús növényzet közt vizsgálódjanak: nem találának-e valami hasznos növényt? Top is velök ugrott ki mindig, s többnyire hajtott valamit a sűrűben. A többi közt egy pár tyúkfélét is fogtak, és pedig eleve-ment, s magokkal vitték, hogy otthon baromfit is szaporítsanak. Növényeket is, a mi csak használhatóknak s a tenyésztésre érdemesnek látszott, gyökereitől kivették s úgy vitték magokkal. Pencroff mind csak arra áhított, vajha dohánypalántát találának: de az eddig nem volt látható még sehol.

Tíz óra tájt, valami öt kis mérföldnyire a

torkolattól, egy szép helyen kikötöttek, hogy a magas sudar fák árnyékában, a parton pihenőt tartva megreggelizzenek. Félórát töltöttek itt kényelmes heverésben. A víz folyvást hatvan-hetven láb szélességben folyt s átlag hat láb mélységgel. Jobb partja erdősebb, a bal meredekebb volt. Mind két felől számos patakocsa ömlött bele s nevelte vizét a hegyek és erdők csapadékaival; de azok egyike sem volt hajózható. Az erdő végtelenig látszott terjedni, legalább a míg a szem ellátott; de sehol semmi nyomát nem mutatva, hogy ember járt volna benne valaha. Favágó fejszéje még nem érintette e törzseket soha; sem a hosszú íhszalagok indáit, melyek a tizedik fűg is elfutottak s egész hálót szöttek a sűrűségben, nem szagatta meg utcsinálók keze, vagy daraszolója. Ha egy-két hajótört vetődött is valaha e pusztá szigetre, világos hogy az csak a partok közelében maradt s ott várta be jó szerencsáját, hogy valamit hajó ismét fölvegye.

Ezalatt a dagály vissza kezdett már térni, s hogy utjokat a vizen fölfelé folytathassák, nagyobb erővel kelle az előzökhöz nyulniok. Nab és Harbert eztek; Pencroff a kormányt vitte; s az ut vigan folyt tovább.

Azonban az erdő is ritkulni kezdett s nyugot felé, a merre utjok tartott, egyre világosabbná lón. A fák nem voltak oly vastagok, s helyenként csak egyes törzsek állottak magánosan. De aztán annál üdében, annál szebben virultak a bővebb tér s szabadabb levegőben. Mily felséges példányai a forró és a déli mérsékelt öv határára álló flórának!

— Ime, eucalyptusok! mondá Harbert, a ki nagy növényismerő volt.

Valóban, az ausztráliai és új-zealandi növényzet e legszebb példányának testvérei voltak azok, felséges sudarokkal, melyek némelyike kétszáz lábnyira is emelte fejét, törzse a föld színén husz láb kerületű volt s öt hüvelyk vastagságu héja illatos mézágát csepegtet. Képzelné sem lehet szebbet a myrtus-nem e diszpéldányainál, melyek széles, lapos, legyező-alaku koronájokat élével fordítva a napnak, egész a földig engedik esni a nap sugarak verőfényét. Lábaik körül üde zöld fű bársonya vonta be a földet s a bokrok sűrűjéből drága kövekként csillogó tolatu madarak rebtentek föl a közeledő neszre.

— Ezek aztán fák! — kiálta föl — Nab. De van-e aztán valami hasznuk?

— Ahá, — felelé Pencroff — az óriási fák is csak olyanok, mint az óriási emberek; nem valók egyébre, mint motogatni a vásárokon.

— Abban csalódot, — veté közbe Spillett a hirlapíró, — az eucalyptusokat közelebből a műasztalosok nagyon kezdik használni.

— Egyes fajaiknak pedig a legkitünőbb tulajdonai vannak, — folytató Harbert, a szenvedélyes kis botanikus. — E nemhez tartozik a hindu körtefa, a goyava-fa; ide a szegfü-szeget termő fűszerfa, a pomagranát s mások. Ezek az előtünk levő óriási példányok pedig: tudjátok mire jök? Tudjátok-e, hogy hívják őket Ausztráliában és Új-Zealandban?

— Hogy?

— Hát lát-fáknak; nem mintha lázt okoznának, sőt inkább, mert azt eltávolítják. A hol dusan tenyésznek, annyira megtisztítják a levegőt, hogy a járványos láz erőt nem vehet. Tetek már kísérletet mocsáros vidékeken, és pedig déli Európában s északi Afrikában, hol előzőt a posványláz uralkodott s csak úgy söpörte az embereket, ez eucalyptusokat ültették, tenyész-tették: s a levegő megtisztult, a láz megszüntek dühöngeni.

— Ez jó biztosíték nekünk, hogy a míg a Lincoln-szigeten lakunk, nem leszünk hideg-lelősök.

— Mily áldott sziget! — kiáltá Pencroff; minden van rajta; — csak —

— Tudom, tudom, — mondá nevetve Harbert; — csak dohány hiányzik, nemde? No majd lesz az is, csak türelem, majd rá akadunk jártunkban-keltünkben.

(Folyt. követh.)

Egy elfelejtett fejedelem.

A mult hetekben gyakran találkoztunk a lapok hasábjain Prágában kelt távsürgönyökkel, melyek újra felelevenítették egy uralkodónak az emlékeztetben is csaknem már elmosódott alakját. V. Ferdinánd magyar király s e néven első osztrák császár egészségi állapotáról szölk azok, mely az utóbbi időkben felette aggasztó alakot öltött, de melyen az agy fejedelem szívós természete kifogott.

E bulletheinek felette alkalmasok voltak arra, hogy a közügyektől teljesen visszavonult uralkodó

egész teljessége nem szállhatott át megszakítás nélkül az utókorra. Tudjuk, hogy rajta kívül eső körülmények kényszerítették a felszabadult népeket megtámadott jogaik védelmére, mely 1848. decz. 2-án Olmützben bekövetkezett. Mindezeket mint történelmileg ismert dolgokat nem kívánjuk fejtegetni s attérünk egyenesen azon dolgokra, melyek az agy fejedelmet ez idő óta mint magánembert illetik.

„Isten áldjon meg! Szívesen tettem,“ mondá könnyező szemekkel, mikor a trón zsámolyán előtte térdelő Ferencz József fejére tette áldó kezét, a hivatalos czeremoniale után. Az udvaroncok konsternálva tekintettek egymásra, hogy hiszen ezek a szavak nem voltak benn a megállapított programban.

Mikor az 6s hradzsinai várba visszavonult, egészen könnyült lélekkel mondá: „Most kezdek élni.“

Huszonhét esztendeje már elmúlt, mióta Ferdinánd megszűnt a közügyeknek élni. Csendes ember lett belőle, ki magányába mit se vitt

s hosszan nézett ki rajta, kezében az órával. Végre megfordult e szavakkal: „Hallja, Metternich, egy óra alatt huszonöt kocsi láttam elhaladni. Lássá, a közlekedés élénkülni kezd.“ Kedélyes, egyszerű életmódját folytatta a magányban is. A káposzta füstölt hússal soha se hiányozhatott a fejedelmi asztalról.

Néhány év óta azonban aggasztó betegségben szenved, mely rossz hatást tesz kedélyvilágára is. Csak akkor derül fel némileg, ha jótékonyaságot gyakorolhat. Daczára a gondos ápolásnak, melyben szerető neje részesíti, alig lehet fékezni nagy mérvű izgatottságát. Kedvencz ételét halommal kell elébe tálni, s ellenmondást nem tűr, még az orvostól sem. Nehogy idegeit ingereljék, még a családi gyászeseeményeket is eltávolították előtte.

Ha egészségi állapota enged, szeret a nép közé menni. Egyenlő barátsággal üdvözlő a főnemest és a koldust. Képünk is egy ily séta alkalmával tünteti fel, a mint a Moldva mentén a Ferencz-parton sétál s a prágai medvesüveges polgár-gárdista és a gyermekek örvendő kö-

V. FERDINÁND KIRÁLY PRÁGÁBAN.

felé forduljon az érdekelttség, kivált miután vajmi kevés volt az, a mi magányba vonulása óta életmódjáról a nagy közönség közé kiszivárgott.

V. Ferdinánd 1793. ápril 19-kén született s legidősebb fia volt I. Ferencz császárnak, 1830-ban koronázott magyar királylyá s 1835. márczius 3-án foglalta el az uralkodói széket.

Zajosabb eseményekkel szaturáltabb uralkodása alig volt még fejedelemnek, mint neki. Az eszmék nagy forrongásának korszakába esett az, mely átalakított társadalmat és geografiát egyaránt, s melyre a népek fölkelésének föld-rengető áramlata is bekövetkezett. Nem bocsátunk a korszak jellemzésébe, sokkal ismertesebb az. Tudjuk, hogy V. Ferdinánd volt az első uralkodó, ki Magyarországnak képviselati alkotmányt és felelős kormányt adott, kinek uralkodása alatt a jobbágyság eltöröltetett, a köztelherviselés, a törvényelotti egyenlőség ki-mondatott s életbe lépett, s a demokraczia leg-szebb eszméi életet nyertek. Tudjuk azt is, hogy nem ő volt oka, hogy az alatta nyert vívmányok

magával uralkodásának hajdani attributumából az egy „felség“ czimnél. 1831-ben, Mária An-nával, Viktor Emanuel szárdíniai király leányá-val kötött házassága, bár gyermektelen maradt, de szerencsés volt. A fejedelemasszony a legnagyobb gyöngédséggel ápolta férjét s igyeke-zett boldoggá tenni magányát, melyben a lemondott uralkodó háborítlanul élhetett hajlamának. Szerette a természettudományokat s kivált a botanikát, s szenvedélylyel űzte a zenét, bár nagy tökélyre nem vitte benne, s jó szívről, mely a bécsi körében a „jóságos“ melléknevet szerző meg neki, számos adatot tudnak elbe-szélni a prágaiak.

A jóság valóban történeti vonását képezte jellemének már uralkodó korában is. Fél vannak jegyezve ama szavai, melyeket a bécsi forradalom kitörésekor mondott, mely kitörést a tanácsadók kartácsal akartak elfojtani. „Auf meine Wiener lasz ich net schiessen,“ — az én bécsi gyermekeimre nem engedek lövetni, — mondá akkor s mikor Metternich mégis sürgette az erélyes rendszabályokat, — az ablakhoz lépett

szöntik. Az aggasztán jól tudja, hogy ily séták alkalmával nemcsak a szükség, de a szemtelen-ség is fölkeresi; de ő azért tele marokkal szorja a pénzt, s haza térve, kifordítja üres zse-beit s nevetve mondja nejeinek: „Ma ismét meg-koppasztottak.“

Egyveleg.

— Amerikai kritika. Murskáról így ír egy louisianai kritikus: „Hangja bámulatos. A hosszú létrán fel s le oly könnyedén szaladgál, mint valamely tapasztalt macska a legmeredekebb háztetőkön. Éneke a hallgató vért egy pillanatban 212 hőfokra emeli, míg a másik pillanatban a 0-án alól hajtja, úgy hogy a borzongást az ember még a csonjtáiban is érzi.“

/. Borzasztó éhség uralkodik jelenleg Kis-Ázsia kül-lönböző részeiben, minthogy az utóbbi két év alatt ugyszólván semmi gabona sem termett. Bár a török kormány mindent elkövet a csapás enyhítésére, már is valami 50,000 ember pusztult éhen.

CZUCZOR GERGELY

SZÜLETÉSE HÁZA.

A tizenkilencedik szá-zad pirkadó hajnala, az 1800-ik év, mintegy új remények hirdetőjeként, Európa minden nemzetét megajándékozta oly szel-

lemekkel, a kik a nagy események kora után természetszerűleg következett zsi-bbá-dásnak határkövet voltak jelölendők, irányt adván egy újabb művelődésnek és egész-ségesebb haladásnak. A magyar földön ez évben született, hogy csak e két fényes nevet említsük, Vörösmarty Mihály és Czuczor Gergely. Vörösmarty halhatatlan emlékéét ércszoborral örökíté meg a derek Székes-Fehérvár, a költő születése megyé-jének székvárosa; Czuczor Gergely andódi születése házat ma, június 6-án jelöli meg emléktáblával Érsek-Ujvár, Andód helység anyavárosának lelkes lakossága.

Szerény, nádföldelű ház az, a melyben nagyérdemű nyelvtudásunk és kiváló költő-nök született. Szerény kis ház egy kised, alig félezer lakossal bíró helység egyetlen utezája kunyhósorának majdnem kellő közepén. E kis ház előtt foly le, mire e sorok megjelennek, a kegyelet olyatén ünnepe, a milyen, ha országsertert gyakori-bb eset volna, sem hiányoznák rá a tárgy és alkalom.

Czuczor Gergely közel félszázadosmü-ködését és hatvanhat évre terjedett életé-nek történetét ismeri hazánk művelt közönsége általában, de ismerik a „Vasárnapi Ujság“ olvasói különösen, és ismerik e munkás élet mozzanatait, de a költő jósa-gosan fenkölt arcának szelid vonásait is amaz arcképek után, a melyeket a „V. U.“ 1861. évi 20. és 1867. évi 37. sz.-ban közölt.

Ismételjük-e azt, a mi már két ízben el volt mondva? A szűk keret miatt, a melyet át nem léphetünk, csakis ismét-lésekbe eszünk, mert ezektől csak abban az esetben óvhatnók meg mind közönségünket, mind önmagunkat, ha — monographiát írván — a kevesbbé ismert tollzárékat adnók. Hanem ez avatottabb tollra vár és más nyilatkozási tere.

De nagy körvonalaiban ki ne ismerné ez emlékezetes életet? Kinek ne jutna eszébe, a képinünk látható kis házra vet-vén tekintetét, a fiatal benczés szerzetes, a ki Aranyos-Rákosi Székely Sándor eposa által lelkesítve, a pesti papnöveldeben lázas alkotással, s hagyján! hogy beteg testtel, megírja az „Augsburgi ütközet“-et? Ki ne tudná, miként lelkesíti, őseleink anyék-birodalmába tüzvén őt egy titkos erő,

„szunyadozó daliák tehetetlen fegyvere s zajgó tengerként habozó magyarok pillan-tata“ egy új nemzeti mű írására, s mily lelkesedéssel fogadja e művet a nemzeti multját kincs gyanánt becsülni kezdő nem-zet? Majd következnek működésben gazdag három évtized. A költői művek után nyelvtudományi munka, majd részben ez után, részben ezzel egyidőben „Hunyadi János“ eposa, a melyet — fájdalom! — csak töredékben bírnak. Már ekkor költőnket be-csülsége delelő pontján látjuk, még pedig az ország fővárosában, a hol működésre, de szenvedésekre is szélesebb tér nyílik meg számára. Költői műveinek összegyű-jített kiadása, a mely ez évre, 1836 elejére, esik — forrása volt a nemzet becsülésének és tapsainak, de egyszersmind, a „barát“ szabadelvűségét rossz szemmel néző feleke-zeti elfogultság s inquisitori rövidlátás három ízben megújult üldözéseinek is. Így ígtaták „Poétai munká“-it Bécsben a til-tott könyvek sorozatába; így veték alá a költő lángoló lelkét és a tudós buvárkodó szellemét klastromi cenzurának, a melyre a „keblében lakó isten“ által sugallt költő azzal válaszolt, hogy — álnév alatt dolgo-zott. De dolgozott mégis. És így volt kénytelen működésének megszokott és az eszközök bősége miatt megszeretett terét, a fővárost is, udvari parancsra, elhagyni. Hanem a nemzet ez üldözésekre nem nyomta, nem nyomhatta helyeslése bélye-gét, s midőn az egyszerű barát az ország nagylelkűsége emelte tudós akadémia disztermének fölolvásói székén megjelent, a jelenvolt művelt közönség tapsai öntének a még sajgott sebekre balzsamot, oly balzsamot, a melynek jótékony hatását a költő még agy napjaiban is könyvek közt emlegette....

Minderről kinek ne volna tudomása? Hisz még egy évtizedje sem mult, hogy birtok őt, hogy láttuk, miként gyűjti gar-madára a nemzeti nyelv kincseit! Mindaz tehát, a mit elmondánk, általánosan ismert, s azért megállítjuk tollunkat, a mely oly szívesen siklott tova ez áldásban dús mít-küdes jellemzésének széles terén; megállit-juk tollunkat s oly részletek előadására szoritkozunk, a melyek tán kevesbbé vagy egyáltalán nem ismeretesek.

Ilyen, azt hiszszük, mindenekelőtt az emléktábla története. A gondolat, Czuc-zor születése házat emléktáblával jelölni meg, már régi keletű. Egy érsekujvári műkedvelő társulat, mely jótékony czé-lokra működött s tanuló ifjakból állott, pendíté ezt meg első. A kivitelt azonban későbbre s másokra maradt, de ismét ta-nuló ifjak azok, a kik e czélra adakozni

kezdenek: az érsekujvári gimnázium önképző köre, a melynek érdeme az emléktábla meg-vétele. Az ige ekként testet kezdven ölteni, Érsek-Ujvár lakossága is magáévá tette az ünnepegy eszméjét, kezébe ragadván a rende-zést. Ma, jun. 6-kán megy végbe ez ünnepegy az akadémia képviselői és hiszszük, nagy közön-ség előtt.

A kis házban, a mely ma emléktáblával jelöltetik meg, s a melynek rajza imitt látható, Czuczor Gergely csak néhány, mindössze tíz hónapot töltött, atyja, Czuczor János jómódu telkes gazda, még 1801 őszelején átköltözvén az anyavárosba, Érsek-Ujvárra. Itt tölté Czuc-zor Gergely első gyermekéveit, s e város csak nemes kötelességének tesz hazafiasan eleget ez ünnepegy rendezése által.

Érsek-Ujvárott tölté, mint mondók, Czuczor Gergely gyermekéveit; itt hall-gatta nagyatyjának, „a Károlyi huszár-ezred egykori híres toborzó káplárjának“, harcziás elbeszéléseit, a melyek azért mon-dattak el, hogy az ifju kedvet kapjon a katonai életre. Nagyatyja ezért gyakran megajándékozta a fiut agy kezei készitét-tek fakarddal és cifra papír-csákovával, de a fiu, a ki a harcziás elbeszéléseket oly örömmel hallgatta, a fakard és a huszár-csáková helyett a — könyvhöz nyult, s az öreg huszár egy alkalommal megható resig-naczióval adott igazat a fiu anyjának, nemes Szabó Annának, a ki a nagyatyja „mégis csak katona lesz a gyerekből“ mondásával szemben váltig azt állítá, hogy „mégis csak pap lesz a gyerekből“. Tud-juk, hogy az anya előérzete helyes volt. A nyitrai gimnázium „uherja“, magyarja, (így hitták őt a tót tanulók magyar ér-zelmei miatt) Pozsonyban, anyja nagy öröme, csakugyan elhatározta, hogy a benczésék hazafias szerzetébe lép.

Hanem szerzetesi állása későbbi szen-vedéseinek forrásává vált. Ismeretes, s mi is említk már, hogy szabadelvűségét a felekezeti elfogultság rossz szemmel tekinté s üldözé. Győrtött, a hol Czuczor három ízben tanárkodott, még ma is emlegetik őt és általában még mindig jó emlék-ben van.

Érsek-Ujvárott a Czuczor név a család különféle ágaiban szintén él még, de a költőnek már csak egy öreg huga van élet-ben, szük viszonyok közt, mint az ottani gimnázium házi fölügyelőnéje. Az andódi ház már idegen kezekre került s jelenlegi tulajdonosa egy fiatal földművelő gazda, a kit az általános hadkötelezettség, mert ő feledkezett meg erről, nem ez ő róla, most felesége és gyermekei köréből ragadt ki, elhurcolván őt, nem Taljánországba, hanem csak — Szegedre.

Czuczort Érsek-Ujvárott leginkább jó szíve miatt emlegetik. Ha valaki a „föld-diek“ közül lejött Pestre, lett légyen az Péter vagy Pál, azt Czuczor szívesen fo-gadta s alig hogy helyét találta. Silyenkor aztán száz meg száz kérdéssel halmozta el az „othon valók felül“ látogatóját. „Es a gyerekeitek — kérdé az apáktól — hogy tanulnak; lesz-e egyikből-másikból erős támasza a hazának?“ — s mikor hallá, hogy egyik a sok közül már kispap és szorgalmas történész (Frankl, jelenleg Frankói Vilmos) és később, néhány évvel később, a fakardnál és a csákovánál jobban szereti a könyveket s hogy már verseket is írogat: ilyenkor örömkönyök ragyogtak szemében és sirt örömben, mint sirt — örömben-e?

Bürgermeister Antal és Társa

víz-mű-gyárosok,

VI. kerület, gyár-utca 6-dik szám Budapesten.

Ajánlják szivattyu-gyártmányaikat, egyaránt közönséges szivattyukat házi célokra, nagyobb feléket gyárak használatára, — azután a forgó-szivattyukat, melyek különösen alkalmasok birka-mosodák részére, vízi görők, árkok és elöntött mezők kiürítésére. Továbbá az általuk szabadalmazott kifolyó csapokat (nyomóval), melyek által a vízvezetékknél hasztalan vízvesztés ellen nagyrészen segítve lesz. Mindent a legutányosabb árak mellett szállítanak.

Klimatikus gyógyhely és hidegvízgyógyintézet TÁTRA-FÜRED (Schmecks)

(Idény-megnyitás május 20-án)

1 órányi távolságban a **poprád-felkai** állomástól (kaassa-oderbargi vasut) a központi Képtárokban, 8240' t. f. magasságban, vadregényes vidéken, s ősi fenyveserdő közepette fekszik. Éjszaka védett, déli oldal pedig nyitott széles. Tiszta havasi gyanta levegő, szép alpesi virány.

Gyógyeszközök: hidegvíz gyógymód az eddigi intézetekben s a mult idény alatt megnyitott új gyógyházban szigorúan hydrotherapeuticus elvek szerinti eljárásal, forrás-gyógykezelés (vasas, kén és tisztán szénas viz), ásványos és törpefűnyő fürdők, inhaláció, savó és villanyos gyógymód.

A **gyógyeszközök** sikerrel használtak: agyi és gerincszagi bántalmaknál, szélhűdéseknél, idegbetegségekben a hystéria és melancholia esetében, vékonyorús zavaroknál, szivbajnál, vértörődés, kezdődő tüdőbaj, vészegénység, sápkór, gyomor-, máj-, lép-, vese-, hólyag- és méhbetegségeknél, folyás-, váltólás- és utóbajnál, bűjjakór-, csúsz, körszűny, gürvéllyel, általános gyengeségnél stb. Különösen ajánlható utógymódot **Karlsbad, Marienbad, Ems és Franzensbad után** — **Legtöbbi viszonyok:** tavasz határozott jellegű, szép, erős növényzeti fejlődés, a fenyvesek balszomság illatú kigőzölgesnek legelővelebb kifejtésével. Nyár, mér-ékeken meleg, 15—22 R. foknyi déli hő mérsékkel; reggeli és este hőmérséklet 8—12°, a mér. is melegebb felülők elhozatala ajánlati, melyek azonban 8—9 óra táján már is feleslegessé válnak. Ősz nagyobbára állandóan derült.

A vendégek **szórakozására** szolgálnak: szép sétányok az erdőben, nagyobb kirándulások lóháton és kocsin, vadászat zerge és nagy vadra, pisztáng-balászat, gyógyterem zongorával, kávéház több rendbeli újságokkal, magyar és német könyvtár, kütető zenekar (Radics), táncszívalom, hangverseny tombola.

A fürdővendégek **kényelmére** egy távirda- és egy posta-állomás szolgál; továbbá dohány-, szivar és különleges ételek. Mind ez a fürdőhelyiségben.

Az **előidényben (július 1-ig)** tetemesen leszállított árak. — Ezen idényben teljes ellátás (lakás és étel) félóra 30 forint.

Mint fürdőorvos továbbra is **Dr. Szontagh Miklós** ur működend. Lakása télen Nizzán, rue Giofredo 12. Fáradságunknak sikerült a fürdőigazgatóságra **T. Döller Antal** nyug. órnagy urat megnyerni.

Tudakosok ez ímen kéretnek: „Fürdőigazgató-ang Tatra-Füred.”
A borsod-miskolci gőzmalom-társaság, mint Tatra-Füred jelenlegi tulajdonosa, ezennel a n. é. törzsvendégeket, kéjtudatosok betegeket stb. azon biztosítással hívja meg fürdőhelye látogatására, miszerint sem fáradságot, sem költséget nem kiméland vendégei kívánalmait minden irányban kielégíti-ni.
A borsod-miskolci gőzmalom-társaság:
Radvány István, igazgató.

Finom bőr és vitorlavászon kezi bórondók frt 3.25—5. Nagy bórondók frt 4.20—40 frt.

Női ruháknak való nagy utli kosarak.

Kalpadobozok. Utli evokeszletek, tentárok, tükrök. Esernyő és rot-fokok. Flind szíjak. Szappan- és kendőszelemez.

Uj nemű igen szépséges plaid- és ruha-tekercsek. Angol díszbőr NYERGEK 15 frtől kezdve. Angol káosztörök, kenyérgyelvek, szaládák stb., melyekről kívánatra szívesen szolgálnak részletes árjegyzékkel.

Irasheli megújítások mellé gyorsan megírhatunk.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer váltólás ellen, különösen gyermekeknek, kik a keserű Chinint más képbevenni nem képesek a

Chinin-csokoládé és a Chinin-czukor

Rozsnyay M. gyógyszerésztől Aradon (ezelőtt Zombán), melyeket a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése **Fiumében pályadíjjal koszoruzott.**

Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jólirú gyógyszerésztárában.

A hamisításoktól óvakodni kell!

Mindenki csak a **Rozsnyay M. féle** ályakosozott készítményt kérje és fogadja el.

Dij nélkül

világ felvilágosítást a lotto-játékról, és küldi a legújabb nyeremény-sorozatát az 1875-ki évre **ORLICE RUDOLF** mecenárius-éretanár, Berlin Wilhelmstrasse 125.

Pőnyeremény esetleg 375,000 márka új német birodalmi értékben. Szerencse-hirdetés. A nyeremények az állam biztosítójánál.

Meghívás a hamburgi állam által biztosított nagy pénzorszájatek **nyereményeiben** részvételre, a mely sorsjátékban **7 millió 772.000 birod. márka** bizonyosan nyerteni fog.

Ezen előnyös, természetileg csak 82.000 sorsjegyre tartalmazó pénz-sorsjáték nyereményei a következők: 1. nyeremény esetl. 375.000 bir. márka, küll. bir. márka 250.000, 125.000, 80.000, 60.000, 50.000, 40.000, 36.000, 4-szer 30.000 és 24.000, 3-szor 20.000 és 18.000, 29-szer 15.000, 12.000 és 10.000, 34-szor 6000, 45-szor 4800, 4000, 206-szor 3600 és 2400, 418-szor 1800, 1500 és 1200, 1131-szer 600, 360 és 300, 19320-szor 240, 131, 120 és 60, 21314-szer 48, 24, 18, 12 és 6 bir. márka, melyek néhány hó alatt 7 osztályban biztos eldöntés alá kerülnek.

Az első nyeremény-huzás hivatalosan **f. évi június hó 16- és 17-ére** állapítottat meg, a melyre egy egész eredeti sorsjegy csak 3 frtba egy fél eredeti sorsjegy csak 1 fl 50 krba, egy negyed eredeti sorsjegy csak 75 krba kerül. Ezen az állam által biztosított eredeti sorsjegyek (nem pedig betiltott igérvények) az összes bérmentes beküldése vagy posta előleg mellett bármely távoli vidékre általam megküldetnek.

A résztvevők mindegyike eredeti sorsjegye mellett az államzímmerrel ellátott eredeti erva-ét, valamint a huzás megtörténte után azonnal, felszólítás nélkül a hivatalos huzási lejtromot kapja ingyen megküldve.

A nyeremények kifizetése és szétküldése általában egyenesen az érd-kelekhez intézve pontosan és a legszigorubb titoktartás mellett történik.

Minden megrendelés egyezően **posta-befizetési lap** van vagy ajánlott levél útján esakölthetők. Az illetők forduljanak tehát megrendeléseikhez illetékes bizalommal **idősb Heckscher Sámuel** bankár és váltó-tulajdonoshoz Hamburgban.

Budapest, június 13-án 1875.

24-dik szám. ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK: A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csúpán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csúpán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. **XXII. évfolyam.**

HIRDETÉSEK DÍJA: Egy hatszor hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri ígtatásnál 15 krajczár; többszöri ígtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden ígtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetésméket előlag Bécsben: Haasensteín és Vogler Wallischgasse Nr. 10, Moosé R. Seilerstráste Nr. 2 és Oppelík A. Wolzelle Nr. 22.

RÉTHI MIHÁLY.
1810—1875.
Még össze se borult a hant Izsó sirja fölött, még alig zárult le koporsójának födele: midőn meghallottuk, hogy Réthi bácsi is utána költözött. Két óra tájban történt a gyászeset, s egy óra mulva már minden ember tudta, s könyes szemekkel beszélte az utcán.

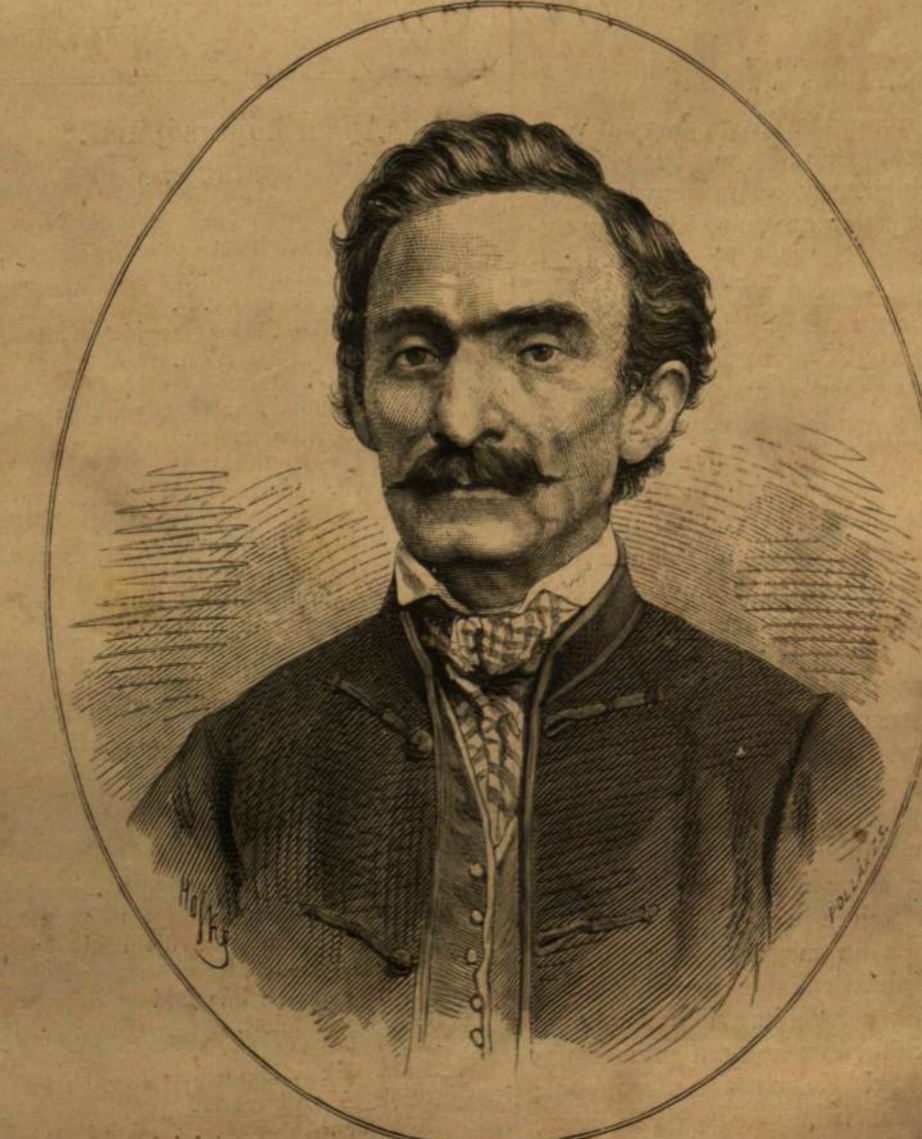
Sajátságos dolog ez minálunk, hogy mindig akkor veszünk észre valakit, mikor elvesztettük. Az utána maradt ír figyelmeztet rá csak, hogy a ki onnan hiányzik: valakink volt nekünk.

Szegény Réthi bácsi, vagy, mint idősebb pályatársai nevezték, „Réthi koma“, szintén azok közé tartozott, kik évek hosszú sorozatán keresztül észrevétlenül elélhetnek köztünk, nem sokat törődik velök a világ. Hát: egy színész, csekély fizetéssel, igénytelen igényekkel, — punktum. Most azután, mikor már nincs többé, elismerjük róla, hogy azon a helyen, melyet évtizedeken át betöltött, páratlanul állt ő, s a ki őt pótolja, nincsen sehol. Nem kérni most senki, ki volt Réthi Mihály? Páholyjáró és karzati közönség, ha egyszer látta is, emlékezni fog rája holtáig s elismeri róla, hogy elsőrendű, sőt egyetlen művész volt a maga szakmájában, tele genialitással, eredetiséggel és kedélyvel, a ki lelket és valódi életet tudott önteni alakjaiba, a mint azt mellette meg nem kísérelhetette senki s ez után is, ki tudja, fogja-e valaki ily sikerrel?

Réthi 1810-ben született Debreczenben. Szülőiről nem beszélt soha. Neve is más volt fiatalabb korában. Szikszainak hitták akkor. Eleinte katonai pályára szánták, s benn volt a katona-intézetben is. De itt nem maradt sokáig, visszatért Debreczenbe s papi pályára készült. Vannak még emberek, kik őt, mint legatust, papolni hallották. De ez a pálya sem tudta kielégíteni, megint csak katona lett, Lichtenstein-huszár. Nem családunk talán, ha azt állítjuk, hogy ekkor leste el a magyar népalakokat jellemző ama tömördek vonást, melyet később oly ritka bravórral tudott alkalmazni alakításai körül a színpadon.

a színház tájékán, ha esetleg egy-egy vándor társaság vetődött arra felé, s boldognak érezte magát, ha egy-egy stálistát vagy színlapkihordót foghatott. Végre maga is felesapott színésznek s nyakába vette az országot. Hanem bizony ezt a pályát nagyon tövisesnek kellett találania. Az igazgatók ezerszer mondták a szemébe, hogy jobb bizony ha visszatér akár a farmatringhoz, akár a tógához, akár a kalamárishoz, — mert itt belőle ugyan nem lesz semmi. Nem is osztottak neki szerepet. Hanem ő azért mégis megmaradt a színészek között, mint kortinahuzó, mint lámpa-

gyújtogató, mint „népség és katonaság“. Remélte, hogy hiszen majd csak megszorulnak vagy egyszer s akkor neki is jut talán szerep. Meg is történt, de nem volt abban köszönet. Akár hőst, akár szerelmezt, akár intrikust bíztak reá: mindig magyar népalakot adott. Egyszer Bánkbanban szorultságból rá bízták a Petur szerepét. Bánk a második felvonásban keményen rá támad a lázadó Peturra, a mint a szerep hozza magával. Réthi csak sodor-gatja a bajuszát, nagy ímmögés közt, egyszer amugy foghegyről oda veti a haragvó nagy-urnak: „Ne idélj már, Bánk!“

RÉTHI MIHÁLY.

BUDAPESTI KALAUZ.

ÁSVÁNYVIZ-KÉSZÜLÉKEK ÉS SIPHONOK.
Müller L. és Wagner, Budapest, (Buda, kácsa-utca 291.) elvállalnak szikvízgyárak számára teljes berendezéseket, a legutányosb fűtőtelek mellett.

BANK-ÉS VÁLTÓ-ÜZLETEK.
Clatz, Holzwarth és Schubert, Pest, (V. Diána-fürdő, mindenféle részvények, állampapírok és sorajegyek bevitelére és eladásra. Vidéki megrendelések pontosan s gyorsan teljesítetnek.

DISZMŰ GYÁRI ÁRU RAKTÁRAK.
Marton Alajos, váci-utca, német-szállóadával szemközt. Legnagyobb rak-tár bronz- és porcellán-diszmi-ajándékokból, a hol az újkorú korszakra vérvörös kivül vendégek is szívesen fogadtatnak.

ILLATSZERÁRUK.
Vértessai Sándor, m. kir. udvari illat-szerész, Kristóf-tér 1-ső szám alatt Pest.

ten. Gazdagon felszerelt illatraktár, mindennemű angol és francia illatszerek ugyancsak nagy választékban bel-és küll-földi toltete-cikkiek.

ORVOSOK.
Dr. Eiber V. Budapest, József-utca 56. számú házában, rendel 2—4 órák között; ugyancsak kapható: „Nemi élet vesztélye“ című műve 1 irton, postával: 1 frt 10 kr. (Lásd a „Politikai Ujdonságok“ bani hirdetésnyit).

ÓRÁK.
Lechner József IV, váci-utca 5. sz. Iognagyobb óráraktár. Árjegyzék in-

gyen. Javitások jótállás mellett esakölthetnek. (Állap. 1808-ban.)

PAPIRKERESKEDES.
Pieglér József Ede, papir rakta-ri Könyvy- és könyvművelés Budapesti kecskeméti-utca 11. szám.

SEBTAPÁSZ.
Különös figyelemre méltó az általános elismert dr. Forty-féle sebtapasz Budapest: Török J. gyógyszer. úrnál, káptalan-utca 7. szám, valamint az ország minden városában. Nagy csomag ára 1 ft., kisebb 50 krajczár.